

Het Sint Annen of Mepschen Gasthuis

Door Elbert Westerink

Op 24 september 1479 werd door middel van een Fundatiebrief het hofje Sint Annen Gasthuis gesticht. Het bevindt zich op het adres Oude Kijk in 't Jatstraat 4 in Groningen. De Oude Kijk in 't Jatstraat begint in noordelijke richting op het kruispunt met de Zwanestraat, Stoel-draaierstraat en Kromme Elleboog. De oprichting gebeurde door Syert de Mepsche, die eigenlijk met haar meisjesnaam Syert Lewe heette. Zij was de weduwe van Otto ter Hansouwe, burgemeester van Groningen. Het echtpaar woonde in het naastgelegen Hinckaertshuis, het steenhuis op het adres Oude Kijk in 't Jatstraat 6. Huisnummer 4 is het tweede pand links in de straat en het Hinckaertshuis het derde. Het gasthuis werd gesticht ter ere van de heilige Anna, de moeder van Maria. Vandaar de naam Sint Annengasthuis. De huidige officiële naam is het Sint Annen of Mepschen Gasthuis. Meestal wordt de naam Mepschen Gasthuis gebruikt.

Voogdij/Stichting

Het gasthuis heeft verschillende bestuursreglementen gekend. Een aantal bekende families leverde een voogd, soms generaties achtereen (erfvoogdij). Het benoemingsrecht van een van de voogden lag tot in 1982 formeel bij de gemeenteraad van Groningen.

De huidige rechtsvorm is sinds 1982 de stichting. De voogdij en het bestaan van de voogden waren vanaf dat jaar beëindigd.

Families die een voogd leverden zijn o.a.: De Mepsche, Coenders van Huizinge, Storm van 's Gravenzande, Feith en Star Numan. De eerste drie families waren aan elkaar verwant.

Er is een tijd geweest dat men veel moeite deed om voogd van een hofje te worden. Het behoorde in sommige kringen tot de sociale verplichtingen voogd te zijn. Vooral in de middeleeuwen droeg het verrichten van liefdadigheid, zoals het stichten van een hofje, bij tot de vermeerdering van het zieleheil. Ook werd, in latere perioden en zo doende, voorkomen dat, wanneer er geen nakomelingen waren, de staat als erfgenaam optrad. In de stad Groningen zijn meerdere hofjes. Sommigen zelfs met een eerdere oprichtingsdatum (Pepergasthuis in 1405!), de meeste zijn na 1479 opgericht.

Door de eeuwen heen is er steeds een belangrijke binding geweest met de bewoners van de borgen en steenhuisen in de stad en in de provincie Groningen. Meerdere keren was de eigenaar van het naastgelegen Hinckaertshuis voogd. De voogden waren bijna altijd eigenaar van een steenhuis of borg.

In de vroegere statuten was een bepaling opgenomen dat niet meer werkzaam zijnde dienstbodes in een borg of steenhuis, tegen een eenmalige door de werkgever te betalen afkoopsom, tot hun dood konden gaan wonen in een van de kamers van het gasthuis. Meestal bleek dat overigens een vrij korte periode in te houden.

In de naam van de stichting is de binding met de leden van de familie De Mepsche te zien. Nogal wat voogden stamden uit de familie Star Numan. Zo was een van de bestuurders in de vorige eeuw mevrouw C.C. Star Numan.

Zij was de echtgenote van E.J. Thomassen à Thuessink van der Hoop van Slochteren, de laatste borgheer van de Fraeylemaborg in Slochteren. Zij volgde als bestuurder haar vader, C.A. Star Numan op en in 1947 werd haar plaats in het bestuur ingenomen door haar nicht mevrouw C.D. Heldring-Star Numan.

De stichting is aangesloten bij de Stichting Landelijk Hofjesberaad. Deze stichting is in 1997 opgericht door een aantal bestuurders van hofjes. Zij waren van mening dat de belangen van de hofjes in Nederland beter behartigd kunnen worden door het ontplooiën van gezamenlijke initiatieven. Twee keer per jaar vindt een bijeenkomst plaats rondom een actueel thema. Het Landelijk Hofjesberaad is o.m. gesprekspartner voor het Ministerie van Wonen, Wijken en Integratie. Het Rijk beschouwt het Mepschen Gasthuis met de 6 appartementen als een (kleine) woningbouwcorporatie. Het huidige stichtingsbestuur bestaat uit 3 personen, ir. L.W. Barneveld, voorzitter, mevrouw mr. M.M. Overes-Hulst, secretaris en de schrijver van dit artikel als penningmeester.

Het gebouw en de tuin

Het adres Oude Kijk in 't Jatstraat 4 is een van oudste woonadressen van de stad. Het gebouw heeft aan de straatzijde nog de oorspronkelijke vorm, een brede voordeur met aan weerszijden meerdere raamkozijnen en een eerste verdieping met 5 gelijkvormige vensters. Daarboven de dwarskap.

Aan de achterzijde is in de vorige eeuwen een woonruimte grenzend aan de tuin aangebouwd. In de tuin bevindt zich nog een vrijstaand huis. Tijdens de bouw in de 15e eeuw werden 15 kamers ingebouwd. Sanitair werd gedeeld en de beschikbare woonruimte was, zeker voor latere begrippen, beperkt. In de vorige eeuw is besloten de 15 kamers om te bouwen naar 6 appartementen. Dat is ook nu nog de huidige situatie. Elk appartement heeft een woon- en slaapkamer en een keuken. Aan weerszijden van de ingang bevinden zich op de begane grond aan de straatzijde 2 appartementen, een appartement kijkt aan de achterzijde uit op de tuin en zoals opgemerkt staat er een huisje in de tuin. Op de 2e verdieping bevinden zich 2 appartementen. De zolderruimte met een nokhoogte van meer dan 5 meter, wordt gebruikt voor opslag.

De tuin van het hofje grenst aan de achterzijde aan de schuurruimte en aan een zijkant aan het naastgelegen Hinckaertshuis. De tuin kent naast een bestraat gedeelte, een grasveld met borders met enkele bomen. In de tuin is het, zeker in de zomermaanden, goed toeven. Bewoners hebben zitbanken geplaatst.

Het onderhoud van de tuin wordt door de bewoners gedaan met een paar keer per jaar ondersteuning van een hovenier. In 2021 is door een van de bewoners met een conservatoriumopleiding samen met haar medemuzikanten een openluchtconcert gegeven. Wellicht kan in de komende zomers dit herhaald worden. Het gebouw en de tuin hebben de Rijksmonumentenstatus. Dat gegeven draagt bij aan de mogelijkheid noodzakelijke restauratiewerkzaamheden te verrichten. Desondanks blijft het een uitdaging in de toekomst naast de Rijksmonumentensubsidie voldoende middelen beschikbaar te hebben om grotere restauratiewerkzaamheden te bekostigen. Ook de wens van het bestuur in de komende jaren aandacht te besteden aan de verduurzaming, zal financiële offers vragen.

De bewoners

Zoals hiervoor opgemerkt was het oorspronkelijke doel, huisvesting te kunnen bieden aan dienstbodes die niet meer in staat waren tot werken in het steenhuis of de borg van hun werkgever. De bewoners hadden zorg nodig en een plek in de binnenstad van Groningen bood daartoe meer mogelijkheden dan elders in de Stad of in de Ommelanden. In de tot 1982 geldende Fundatiebrief, was een bepaling opgenomen dat de bewoners ongehuwde dames moesten zijn. In de huidige statuten

is die bepaling niet overgenomen, hetgeen niet wegneemt dat het bestuur nog wel handelt conform de oorspronkelijke doelstelling.

Indien een huurder de huurovereenkomst beëindigt, is het gebruikelijk dat de overige huurders een voordracht voor een nieuwe huurder doen aan het bestuur, waarna het bestuur na een kennismakingsgesprek beslist.

Over het algemeen is er weinig verloop in de huurders. Iedere huurder woont gedurende lange tijd in het gasthuis.

Een keer per jaar wordt het traditionele jaardiner georganiseerd. Bewoners en bestuursleden eten en overleggen met elkaar in de Weeva.

Bronvermelding:

R.J.H. Brink – *Mepschen Gasthuis, 530 jaar voogdij*, Archief Mepschen

Elbert Westerink is bestuurslid Sint Annen of Mepschengasthuis